

RAŠYTOJO PATIRTIS KAIP DIDAKTINĖ PARADIGMA LIUDIJANT KRIKŠČIONIŠKĄ DOROVINĘ POZICIJĄ

Veronika Lileikienė¹, Saulius Lileikis²

¹Klaipėdos „Aukuro“ gimnazija,

²Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla

Anotacija

Pozicionuojant krikščioniškąją dorovinę laikyseną ir jos perteikimą, atsižvelgiant į plintantį siaurą požiūrį tiek į žmogaus sampratą, tiek į bendrąjį asmenybės ugdymą bei aukštąjį mokslą, straipsnyje ryškinama krikščioniškosios dorovinės pozicijos linija didaktiškai reikšmingose bei patraukliose rašytojo Jono Juškaičio įžvalgose, aptariant rašytojo religinės savimonės kelią ir atskleidžiant kai kurias jo mintis krikščioniškosios laikysenos galimybių atžvilgiu. Tyrimo tipas – teorinis aprašomasis. Pagrindiniai tyrimo metodai: analizė, interpretacija, sintezė. Tyrime laikomasi dviejų metodologinių nuostatų: neotomizmo, kuris galioja kaip bazė ugdant asmenybės dorovinę poziciją – jos dorovinių išgyvenimų, siekių bei elgsenos visumą; ir visybiško ugdymo sistemos, kuri neleidžia nuvertinti asmens vertės bei orumo, teikdama pagrindą žmogų ugdyti kompleksiška, nepasiduodant siauram technokratiniam požiūriui į žmogaus esmę bei paskirtį.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: krikščioniškoji dorovinė pozicija, rašytojas, patirtis, didaktinė paradigma.

Abstract

This article emphasizes the line of the Christian moral attitude in accordance with didactically significant and attractive insights of the writer Jonas Juškaitis, by positioning the Christian moral attitude and its presentation. The way of religious self-consciousness of the writer is discussed. Some of his ideas, associated with the possibilities of developing a Christian attitude, are revealed, taking into account a popular narrow approach to the human being, to the overall development of the personality, and higher education. The type of the research is theoretical descriptive. The main research methods are analysis, interpretation and synthesis. The methodological principles of the research are: neotomism, which is the basis for the development of the moral attitude of the individual, i.e. the system of his/her moral experiences, aspirations and behavior; and the system of universal education that does not allow to deny personal value and dignity, bases the complex development of the personality and helps to abandon a narrow technocratic approach to the essence and purpose of human existence.

KEY WORDS: Christian moral attitude, writer, experience, didactical paradigm.

Įvadas

Svarstant intelektinę situaciją Lietuvoje ir jos perspektyvas šiuo metu, kai net universitetai – didžiausi intelektualinio pasaulio židiniai – politiškai verčiami specializuotis, katalikiškoji krikščionybės linija bene vienintelė laikosi visybiško antropologinio požiūrio į žmogų, iškeldama visus jo poreikius, tarp jų – ir transcendentinius, bei sudaro sąlygas realizuoti pažintinius interesus, aprėpiant ne tik aktualijas, kurios svarbios „čia ir dabar“, bet ir tradiciškai saugant istorinį žmogaus prigimties kilnios vertybinės sklaidos lobyną.

Viduramžiais iš vienuolynų bibliotekų kilusi akademinio pažinimo galimybė licėjuose, kolegijose ir universitetuose ilgainiui vis labiau mažinama, ypač po Apšvietos epochos ateistinio pozityvizmo ir įsigalint šių laikų technokratiniam pragmatizmui. Daug kur sutrūkinėjusios tradicijos vargiai gali perteikti teistinio humanizmo idealą naujoms kartoms.

Galimybių komunikuoti su gimnazistais ir akademinio jaunimu, bandant apčiuopti žmogiškosios, socialinės ir tautinės tapatybės prasmės kontūrus, teikia žvilgsnis į turtingą istorinę panoramą, kurioje paliudijama iškilų asmenybių krikščioniškoji dorovinė pozicija, teikianti būties bei veiklos prasmę ne tik empirinio gyvenimo rėmuose, bet ir *sub specie aeternitatis* (amžinybės požiūriu). Vienas iš intelektualų, pasižyminčių labai turtingos krikščioniškosios patirties refleksija, – tai rašytojas Jonas Juškaitis.

Jonas Juškaitis – rašytojas, poetas, vertėjas. Gimė 1933 m. gegužės 30 d. Kuturiuose, Jurbarko rajone. 1958 m. baigė lietuvių kalbos ir literatūros studijas Vilniaus universitete. Dirbo mokytoju, 1958–1962 m. „Literatūros ir meno“ redakcijoje. Tarp jo verstų užsienio poetų yra A. Achmatova, F. G. Lorka, J. V. Getė, N. Gumiliovas, H. Heinė, F. Helderlinas, S. Jeseninas, O. Mandelštamai, K. K. Norvidas, R. M. Rilke, G. Traklis, senovės japonų poetų. Jo eilėraščių išversta į anglų, baltarusių, ispanų, italų, latvių, lenkų, rusų, ukrainų, vengrų, vokiečių kalbas. Lietuvos rašytojų sąjungos narys – nuo 1971 m. Bibliografija – 17 knygų 1962–2016 m., vertimai. Apdovanojimai: 1989 m. Nacionalinė kultūros ir meno premija, 1999 m. „Poezijos pavasario“ laureatas, 2004 m. Jono Aisčio literatūrinė premija už eilėraščių knygą „Eglė vasaros naktį“. Interviu: Jonas Juškaitis atsako į Vilniaus šv. Kristoforo gimnazijos moksleivių klausimą / bernardinai.lt, 2013 m. spalio 21 d., ir kt. (Lietuvos rašytojų sąjunga, 2017).

Publikuotos rašytojo Jono Juškaičio (2002) gyvenimo patirtis, įžvalgos ir erudicija apskritai gali tapti patraukliu didaktiniu instrumentu jauniems žmonėms pažinti netolimą, bet istoriškai ir nūdienai labai reikšmingą Lietuvos

praitį kaip krikščioniškosios dorovinės pozicijos raišką konkrečiu laiku ir konkrečioje vietoje. Minėto rašytojo patirtį ir įsipareigojimą katalikiškajai krikščionybės konfesijai tikslinga moksliskai įprasminti kaip didaktinę paradigmą liudijant jaunajai generacijai krikščioniškąją dorovinę poziciją.

Tyrimo objektas – didaktiskai reikšmingos rašytojo įžvalgos, transliuojančios krikščioniškąją dorovinę poziciją.

Straipsnio tikslas – išryškinti krikščioniškosios dorovinės pozicijos liniją didaktiskai reikšmingose jo įžvalgose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti rašytojo Jono Juškaičio religinės savimonės kelią.
 2. Atskleisti jo įžvalgas krikščioniškosios laikysenos galimybių atžvilgiu.
- Pagrindiniai tyrimo metodai: analizė, interpretacija, sintezė.

Metodologinės tyrimo nuostatos:

- *neotomizmas*, akcentuojantis dvasinę žmogaus prigimtį ir teikiantis pagrindą puoselėti asmenybės tvarumo kultūrą, kuri grįsta tradicijų perimamumu, plačiu požiūriu į žmogų, pripažįstant jo nelygstamą vertę; atskleidžiama mokslo ir religijos dermė, teologiškai suprantamos filosofijos reikšmė mokslui ir visuomeninei problematikai (Religijotyros žodynas, 1991; Kuzmickas, 2009); neotomizmas galioja kaip bazė ugdant asmens dorovinę poziciją – dorovinių išgyvenimų, siekių bei elgsenos visumą;
- *visybiško ugdymo sistema*, orientuojanti ugdyti visas asmenybės galias visų (biologinių, psichologinių, dvasinių) poreikių horizontaliuoju ir vertikalioju žmogaus būties lygmeniu edukacinio tenkinimo kontekste (Šalkauskis, 1936; Jovaiša, 2001); visybiško ugdymo sistema neleidžia nuvertinti asmens vertės ir orumo, teikdama pagrindą žmogų ugdyti kompleksiskai, nepasiduodant vyraujančiam siauram technokratiniam požiūriui į žmogaus esmę bei paskirtį.

Tyrimo tipas – teorinis aprašomasis.

1. Rašytojo religinės savimonės kelias

Analizuodamas savo religinės savimonės kelią rašytojas Jonas Juškaitis jį aptaria septyniais punktais: žmogaus prigimtis, namai, aplinka, mokymas

ir auklėjimas, ilga sudėtingų laikų praktika, Dievo ilgesys, dvasinės knygos ir sutikti žmonės.

Žmogaus prigimtis. Kaip nuosekliam intelektualui dera, religinės savimonės kelio analizė pradedama nuo žmogaus esmę nusakančio – antropologinio – matmens. Rašytojas pradeda kalbėti apie savo vaikystę, kurioje išgyveno „pašaukimą Bažnyčioje būti ne kunigu, bet su kunigu“ (Juškaitis, 2002, p. 139). Tai reikšminga pozicija išplečiant žmogaus prigimtinio pašaukimo sampratą bei vertę.

Gilindamasis į savo vidinį gyvenimą rašytojas savitai jautė sąžinę, pasibaisėdamas savimi dėl padaryto negero darbo. Baisėdavosi ne tik tuo darbu, ne tik savimi, bet ir pasauliu, kuris atrodė „kažkoks ne toks“ (Juškaitis, 2002, p. 139). Pažeista vidinė asmenybės harmonija natūraliai reikšdavosi aplinkinio pasaulio suvokimo sutrikimu. Tai patvirtina, kad nedoras poelgis turi psichologinių pasekmių, kaip vaizdžiai tai nusakė Alfred Korzybski: „Gal Dievas ir atleis mums mūsų kaltes, bet mūsų nervų sistema – niekada“ (Korzybski, cit. James, 2014). Giliai išgyvendamas netinkamos savo veiklos absurdiškumą, rašytojas Jonas Juškaitis analitiškai keldavo klausimą, kodėl jis taip pasielgė, kodėl žmogus prieštarauja savo prigimčiai, savo žmogiškajam tapatumui.

Vertindamas save jau vaikystėje rašytojas gebėjo simboliškai susieti savo žvarbią fizinę patirtį, vykstant į mokyklą, su pasaulio, kurį iš esmės pažins gyvenime vėliau, žvarbumu. Pirmas rašytojo santykis su mokykla reiškėsi stebėjimu, analitiškumu, bandymu susivokti: „Mokykloje iš kaimų suvežti vaikai klykia baksnojami peiliukais, tik aš vienas atvestas už rankos tyliu“ (Juškaitis, 2002, p. 139).

Namai. Rašytojas teigia, kad visi keturi jo seneliai buvo katalikai. Todėl ir jų vaikai bei vaikaičiai priklausė Katalikų Bažnyčiai. Tai – įprasta tradicija Lietuvoje. Tačiau reikšmingas rašytojo pastebėjimas, nors jis nežino, kaip kuris jo giminaitis tikėjo ar netikėjo, tačiau svarbiausia – nė vienas neveidmainiavo, neapsimetinėjo (ne)tikinčiu, jei toks nebuvo.

Gailestingumo darbų artimui praktinę sampratą rašytojui ugdė jo tėvų pavyzdys, būtent – jų teikta parama nukentėjusiems nuo įvairių negandų kaimynams. Pirmąsias meilės knygai ir Bažnyčios rūpesčio liaudies švietimu pamokas rašytojas gavo iš tėvo, kuris savo vaikui pasakojo apie knygnešius – senelio keliones į Tilžę, knygnešį Sudargo kleboną kun. Martyną Sederavičių (Juškaitis, 2002).

Rašytojas liudija, kad jį masino namuose kabantys šventi paveiksai, kryžiai namuose ir sode. To reikia, kad augančiam žmogui būtų jauku jam esant šalia prasmingų simbolių.

Ypač reikšminga tėvų, kaip „pirmųjų kunigų“, funkcija. „Motina su žodžio tarimu pamokė melstis“ (Juškaitis, 2002, p. 139). Integraliu požiūriu labai vertinga vaiko patirtis, kai jis nuo mažens mokomas kalbos kaip ne tik savęs ir aplinkos pažinimo bei bendravimo būdo, bet ir kaip galimybės bendrauti su Dievu. Tai būdinga katalikiškajai tradicijai, kurioje, pavyzdžiui, žmogus paprastai krikštijamas kūdikystėje. „Kūdikių krikštijimas yra labai sena Bažnyčios tradicija. Ji gerai žinoma nuo II amžiaus. Tačiau labai galimas dalykas, kad jau apaštalams pradėjus skelbti tikėjimą, kai Krikštą priimdavo ištisi „namai“, būdavo krikštijami ir kūdikiai“ (KBK, Nr. 1252).

Protestantiškose bažnyčiose aptinkama įvairių nuostatų dėl žmogaus amžiaus, kada tikslinga krikštytis. Pastarojo pobūdžio diskusijų yra ir tarp katalikų teologų. Tačiau pedagogiškai reikšminga, kad katalikai tėvai tradiciškai įsipareigoja iš pat pradžių vaikams suteikti savo brangiausias vertybes, kurių pagrindu vaikų ugdymas šeimoje Kristaus dvasia vyksta tikslingai ir asmenybės raidos požiūriu – nuosekliai.

Rašytojas iš vaikystės prisimena, kad „tėvai kas vakarą aptarinėdavo prėjusią dieną. Lyg du religijos, moralės ir etikos profesoriai. Asloje sėdėdamas sujaudintas klausiausi jų paskaitų... Negailėstingų nei sau, nei kitiems. Jei-gu ne taip gyventa“ (Juškaitis, 2002, p. 139–140). Beveik 70-mečio rašytojo prisiminimai patvirtina, kad savikritiškų tėvų doroviškai brandžių pokalbių klausymas vaikystėje paliko įspūdį visam gyvenimui.

Aplinka. Rašytojas augo Jurbarko rajone. Tai ypatinga vieta, Mažosios ir Didžiosios Lietuvos, istorinių valstybės padalijimų, anuometinių Kauno ir Vilkaviškio vyskupijų bei Klaipėdos prelatūros riba. Būsimas rašytojas jau žinojo apie Žagarę, kad ten gimė keturvėjininkas Juozas Žlabys-Žengė ir vėliau ten buvo ištremtas vysk. Julijonas Steponavičius.

Svarbu paminėti faktą, kad rašytojo vaikystės aplinkoje, kaimuose, gyveno katalikai ir evangelikai liuteronai. Būdamas katalikas jis mokykloje draugavo su vaikais liuteronais: „Apsikeisdavome katekizmais ir giesmynais – „kaip pas jus?“ Bet laikydavomės savojo kelio į Dievą. Kaip ir suaugusieji: eidavo visi kartu į bažnyčią: nuėję pasukdavo į savas, o išėję vėl eidavo kartu namo į kaimą – padėti vieni kitiems kaip Dievo bendrakeleiviai“ (Juškaitis, 2002, p. 140). Tai buvo praturtinanti platesnio pažinimo bei dorovinio įsipareigo-

jimo patirtis vaikystės *liaudies pedagogijoje* labai natūralaus ekumenizmo dvasia.

Kaimas paprastai etimologiškai aiškinamas kaip *kaimynystė*, kurioje kaimynai prirėkęs padeda vieni kitiems, dalyvauja talkose. Lietuvių liaudies pedagogikos tyrėjai teigia, kad šimtmečiais jaunoji karta brendo, stiprėjo, plėtojo fizines, psichines ir dvasines galias per tradicinį ugdymą. Vaikai nuo kūdikystės buvo pratinami padėti kitiems. Tėvai šeimos narių aktyvumą ir pareigas taip reguliavo, kad vaikai įgytų atjautos silpnesniajam patyrimą (Vasiliauskas, 2000; Bitinas, 2004).

Mokymas ir auklėjimas. Rašytojas liudija, kad poterių išmoko namuose, o mokykloje mokėsi tikybos. „Pamokos prasidėdavo ir baigdavosi maldomis. Mokytojas Vincas Ždankus net rusams užėjus maldų nenutraukė“ (Juškaitis, 2002, p. 141).

Ruošiasi Pirmajai komunijai ir Sutvirtinimo sakramentui. Pasiruošimą rašytojas aprašo išsamiai, sudomindamas skaitytoją įvykių turiniu, paminėdamas, kad sakramentams jį rengė žymus salezietis kun. Antanas Sabaliauskas, kunigas vaikus mokė bažnyčios šventoriuje, sėdėdamas ant storo medžio kamieno, kuris ten buvo atstatant sudegusią bažnyčią. Tikėtina, kad palankesnės sąlygos ugdyti krikščioniškąją dorovinę poziciją yra tada, kai ugdytinis natūraliai daug kuo domisi, stebi gyvenamąją aplinką ir daug ką pastebi, bandydamas užfiksuotus įvykius susieti į bendrą visumą.

Vaikui bažnyčia buvo labai įspūdinga, į ją po sunkių darbų laukuose eidavo su džiaugsmu. Nuo ankstyvosios vaikystės krikščioniškai auklėtas būsimasis rašytojas bažnyčioje nesijautė svetimas.

Ilga sudėtingų laikų praktika. Pasakodamas apie savo religinę patirtį vaikystėje ir jaunystėje, rašytojas nurodo, kad ilgą sudėtingų laikų praktiką sudarė „laimės ir nelaimės, karas ir taika, partizanai ir žmonių išvežimai, persekiojimai už tikėjimą. Bažnyčioje po karo per didžiąsias šventes prie durų sėdėdavo komjaunuolis ir surašinėdavo visus ateinančius mokinius, o paskui juos išsikviesdavo klasės auklėtojas, kartais direktorius. Universitete, kariuomenėje taip pat reikėjo melstis slaptai“ (Juškaitis, 2002, p. 141).

Svarbu pabrėžti, kad tikėjimo vertė yra permanentinė. Minėtos laimės ir nelaimės yra skirtingos būsenos, tačiau išgyvendamas jas abi žmogus atitinamai kliaujasi tikėjimu, prašo ir dėkoja, visada suvokdamas savo gyvenimo ir būties pagrindą. Rašytojas „tikėjimo akimis“ žvelgė į besiklostančius savo

gyvenimo įvykius, todėl juos vertina ramiai, giedrai, be pykčio ar neapykantos.

Dievo ilgesys. Refleksijai ir diskusijai, bendraujant su jaunais žmonėmis, ypač tinka šie rašytojo krikščioniškąją laikyseną, kaip labai nuoširdų Dievo ilgesį, apibūdinantys žodžiai: „Ne kad visi taip daro ar nedaro, ne kad garbė ar ne garbė, naudinga ar nenaudinga, būsiu disidentas, o kad man pačiam reikalinga, būtina ir vertinga [...]. Ne iš baimės, ne dėl atpildo, o kad mano prieita, išmąstyta, patirta, gyvenimu pasitikrinta, sužinota ir įsitikinta [...]. Mano protu, pasaulis ne toks, kokį vaizduoja materialistai, o tikinčiųsiais laiko tamsiais tik patys tamsūs“ (Juškaitis, 2002, p. 141–142).

Šie teiginiai iš dalies atskleidžia natūralų rašytojo nerimą gyvenimo raidoje, kylančius klausimus, į kuriuos ieškodamas atsakymų išmąstė, patyrė, pasitikrino, sužinojo, įsitikino. Gilindamasis į gyvenimo reiškinius rašytojas tęsia savo stebėjimo ir analizės procesą, kurį pradėjo vaikystėje. Tai artima tradicinei *fides et ratio* (tikėjimo ir proto) teologinei problematikai. Enciklikoje „Fides et Ratio“ nurodyta „pamatinė filosofinio pažinimo ir tikėjimo pažinimo harmonija: tikėjimas prašo, kad jo objektą pažintume protu; protas, pasiekęs ieškojimo viršūnę, pripažįsta, kad negali apsieiti be to, ką jam rodo tikėjimas“ (FR, Nr. 42). Pedagoginiu požiūriu visa tai sudaro krikščionio kritinio mąstymo ugdymosi kryptį.

Dvasinės knygos ir sutikti žmonės. Rašytojas savo moraliniais autoritetais laiko gyvenime sutiktus dvasininkus, iš kurių ir iš jų gautų knygų mokėsi išminties bei dvasinio atsparumo kylančioms dvejonėms ar sovietinės doktrinos sąmoningam klaidinimui. Jurbarkė 1943 m. jo tetos šeimoje apsigyveno gimnazijos kapelionas kun. Edvardas Petrelevičius. „Petrelis slapyvardžiu rašė „Židinyje“ [...]. Jo 1944 m. paliktos bibliotekos turtai, Šventasis Raštas, Šv. Kazimiero draugijos ir Teologijos-filosofijos fakulteto išleistos knygos, žurnalai „Logos“, „Tiesos kelias“, „Soter“, „Erranus“, „Atheneum“, „Židiny“, „Naujoji romuva“, kiti panašūs leidiniai taip apšarvavo mano ankstyvosios jaunystės mintis, jog nepajėgė pramušti komunistinė okupacija“ (Juškaitis, 2002, p. 142).

Tarp rašytojo autoritetų minimas „Pasaulio teisuolis, garsus žydų gelbėtojas saulezietis Bronius Paukštys, išgelbėjęs apie 200 žydų, kalėjo lageriuose, ligi pat mirties kas mėnesį turėjo važinėti į Vilnių ir sovietų saugume registruotis [...]. Pranas Račiūnas, marijonas, minima („XXI amžiuje“), kad emgebistų agentai jį vadinę Vatikano šnipu Lietuvoje, o Amerikos lietuviai

nepasitikėję [...]. Su Račiūnu lageriuose buvo mano žmonos brolis mokytojas Jonas Žilaitis, kuris daugiau kaip dešimt metų iš jo bibliotekos paskui mums veždavo knygas. Veliuonoje užsidarę skaitydavome duodami ir patikimam, žinodami, kad šis gali duoti tokiam pat toliau. Popiežių enciklikas, Maceinos, Girniaus, Rubšio, Paškaus, Bartho, Ratzingerio, Tillichio, Maritaino, šv. Augustino, Jono Pauliaus II raštus, LKMA Suvažiavimo darbus, serijos „Krikščionis gyvenime“ tomus [...], katalikų autorių psichiatrų bei psichologų ir sociologų raštų [...]. Paluobiuose klebonaudamas Račiūnas vadovavo vienai iš slaptųjų kunigų seminarijų [...], turėjo užsienio pasą, todėl veikiąs savo pogrindžio štabe kiek kitaip, negu kiti. Aš kunigą Račiūną mačiau tik vieną kartą, per pirmąjį Sąjūdžio suvažiavimą“ (Juškaitis, 2002, p. 143–144).

Kitas rašytojo moralinis autoritetas – „Jurbarko vikaras, paskui Siesikų klebonas Algirdas Mockus, partizanų kapelionas ir lagerių didžiadvasis, tikras ganytojas“, su kuriuo rašytojui teko bendrauti ir mokytis, „kaip gyventi tarp neturinčių pašaukimo, netikrų ar užverbuotų kunigų. Iš jo detalčiai sužinojome, kaip Lietuvoje smaugiama Bažnyčia“ (Juškaitis, 2002, p. 144).

Apibendrinamas savo religinės savimonės kelią rašytojas Jonas Juškaitis teigia: „Mano tikėjimą formavo ne rašytojai su menininkais, o absurdas, kuriame išlikdavau gyvas. Rašytojai su menininkais nebent perspėdavo, kad be tikėjimo pats likčiau absurdas“ (Juškaitis, 2002, p. 145).

Šio pobūdžio moralinių autoritetų tikėjimo Kristumi liudijimai teikia labai daug galimybių su jaunimu reflektuoti gyvenimo prasmes, kai krikščioniškoji dorovinė pozicija, kuri reiškėsi kilnumu, gerais darbais artimui ir tėvynei, fiziniu lygmeniu gali neigiamai paveikti žmogaus likimą. Tai refleksija, kurioje keliami praktiški klausimai – kokia dorovės, krikščionybės, pastangų vertė?

Krikščionybė, kurią liudija konkretūs gyvenimo pavyzdžiai, atskleidžia aukštesnę būties prasmę, kai iš naujo įvertinamos dorovinės pastangos ir atrandama egzistencinė paguoda. Oficialus Bažnyčios mokymas nurodo: „Krikščionys visiems turi būti gyvas maldos, religinės pagarbos bei džiaugsmo pavyzdys ir ginti savąsias tradicijas kaip vertingą indėlį į visuomenės dvasinį gyvenimą“ (KBK, Nr. 2188).

Istoriškai susiklostė, kad *liudijimas* ir *kankinystė* graikų kalboje išreiškiami tuo pačiu žodžiu (gr. *μαρτύριον* – *martyrion*). „Romos imperijoje prasidėję krikščionių persekiojimai leido graikų kalboje atsirasti naujadarui – *μάρτυς*, *μαρτάς* – nusakančiam žmogų, kuris krikščioniškojo tikėjimo brandumą paliudijo atiduodamas savo gyvybę“ (Jurevičius, 2004, p. 169).

Rašytojo Jono Juškaičio tekste kunigai pristatomi kaip didieji moraliniai autoritetai, intelektualai, dvasios ganytojai, Lietuvos valstybingumo veikėjai. Nors dvasininkai tiesiogiai politikoje nedalyvauja, tačiau pateikti pavyzdžiai atskleidžia tikrąją pilietinę laikyseną, kuri apima intelektualinę, tikiybę ir dorovinę poziciją. Toks pilietiškumo ugdymo turinys gali būti aktualus ir patrauklus naujoms lietuvių kartoms ieškant bei kuriant savo asmeninę, tautinę, religinę ir politinę tapatybę.

2. Rašytojo įžvalgos dėl krikščioniškosios laikysenos galimybių

Analizuojant, kaip rašytojas Jonas Juškaitis vertintų galimybes ugdyti krikščioniškąją dorovinę poziciją Lietuvoje, galima pastebėti, kad, jo požiūriu, literatūra, kuri galėtų šviesti visuomenę, nėra vienalytė: knygų autoriai savo kūrinuose išlaiko skirtingą santykį su religiniu tikėjimu. „Vieni kuria iš savo religijos kaip tikintys, kiti kaip religijomis besinaudojantys [...], kiti pašiepdami pseudoreligingumą ir prietarus, kiti, tiesiogiai ar netiesiogiai, prieš religiją, dar kiti – ieškodami Dievo“ (Juškaitis, 2002, p. 145).

Grožinė literatūra, kurioje nepiktai pašiepiami rašytojo minimi pseudoreligingumas ir prietarai, greta teologinių veikalų bendrojo ugdymo sistemoje galėtų būti daline patrauklia priemone ugdant jaunų žmonių savivoką sąmoningo, adekvataus tikėjimo atžvilgiu. Nustatyta, kad apsimestinį tikėjimą, netikrą altruizmą pašiepiantys tekstai, ypač patarlės ir priežodžiai, surašyti gyva, skambia, metaforiška kalba, nepasižymi įkyriais pamokymais, todėl yra patrauklūs skaitytojui (Kasparavičienė, 1999).

Be to, minėtas rašytojas apgailestauja, kad neišleidžiama *krikščioniškosios literatūros antologija*, kuri galėtų būti solidus lietuvių rašytojų veikalas, praturtinantis Lietuvos gyventojus ir užsienio lietuvius (originaliai pagal nūdienos realijas aktualizuota forma ar tam tikru supaprastintu būdu perteikiama) katalikiškąją žmogaus gyvenimo prasmės liniją.

Apskritai būtų galima skirti tris santykinius literatūros tipus, kurie teikia natūraliai sudėtingesnes ir paprastesnes galimybes apeliuoti į jauno žmogaus gilesnį pažinimą bei krikščioniškosios vertės dorovinę savivoką:

- pirma – tai aukščiausios prabos katalikų teologinė literatūra, tokia kaip 2012 metais Lietuvoje paskelbtas Katalikų Bažnyčios katekizmas, socialinės popiežių enciklikos ir, pavyzdžiui, Josepho Ratzingerio veikalas „Krikščionybės įvadas: paskaitos apie Apaštalų tikėjimo

išpažinimą su nauja įžangine esė“, kuris išverstas į lietuvių kalbą ir publikuotas Lietuvoje 2008 metais;

- antra – katalikų teologų grožinė literatūra, kuri labai paprastai ir drauge kilniai perteikia teologinę žmogaus gyvenimo esmę bei prasmę, pavyzdžiui, Karolio Wojtyłos knyga jaunimui „Priešais juvelyro parduotuvę“, kuri išversta į lietuvių kalbą ir išleista Lietuvoje 1993 metais;
- trečia – katalikiškajai krikščionybės linijai įsipareigojusių autorių grožinės literatūros kūriniai, pavyzdžiui, 2005 metais publikuota Gintaro Beresnevičiaus esė „Naujojo atgimimo išvakarėse“.

Rašytojo Jono Juškaičio teigimu, „kiekviena krikščioniška tauta turi turėti tokią literatūrą, kurią mes mažai žinome. Lietuvą per dešimt nepriklausomybės metų valdė ateistai, vadovėliai mokykloms taip pat atvirai tendencingi“ (Juškaitis, 2002, p. 145). Šiuo požiūriu mokyklinių galimybių ugdytis krikščioniškąją laikyseną gyvenime pasigendama.

Minėtomis aplinkybėmis dorinio ugdymo – tikybos – mokomasis dalykas Lietuvos bendrojo ugdymo mokykloje užima ypatingą vietą, kuri pasižymi ne tik atitinkamu ugdymo turiniu, bet ir dideliais lūkesčiais vaikų ir jaunuolių dvasinės raidos galimybių požiūriu. Siekiant užtikrinti jų dvasinių poreikių tenkinimą, lietuvių grožinė literatūra, kuri labai paprasta, patrauklia forma perteikia krikščioniškojo gyvenimo slėpinį, gali tapti didžiąja pagalba praturtinant augančios naujos kartos dvasinę raidą. Žiniasklaidos lygmeniu rašytojas pastebi: „Per Lietuvos radiją girdžiu krikščioniškųjų švenčių su-pagoninimą ir slaptai skleidžiamą ateizmą“ (Juškaitis, 2002, p. 146). Viena vertus, pagonybė yra labai patraukli nieko apie civilizacijos istorinę raidą neišmanantiems jauniems žmonėms, ypač dėl to, kad ji jaunuolių niekuo neįpareigoja. Siūloma tariama laisvė, sąlytis su motina gamta ir šiuo metu ypač populiaria ekologine laikysena.

Tačiau pagonybė, kuri iš pirmo žvilgsnio yra miela, „sava“, „lietuviška“, neopagonizmo kontekste iš tikrųjų išreiškia manipuliacijos žmogumi esmę. R. Guardini (1994) teigimu, naujieji pagonys, atsisakę europietiškojo krikščionybės modelio, paniekino žmogų. Sudievinus A. Hitlerį, kaip išganytoją, kurio paveikslai kabėjo kai kuriose Vokietijos bažnyčiose ir krikščioniškose mokyklose vietoje kryžiaus, o pasveikinimą „Garbė Jėzui Kristui“ pakeitus į (vok.) „Heil Hitler“ (tegyvuoja Hitleris), „Dievo vardu“ išžudyta milijonai žmonių – II Pasauliniame kare vokiečių karių diržo sagtį puošė įspausti žo-

džiai (vok.) „Gott mit uns“ (Dievas su mumis). Pagonybė, atsisakiusi tradicinio transcendentinio krikščioniškojo matmens, neišvengiamai tampa brutalia jėga, kuri naikina žmogų ir žmoniškumą.

Kita vertus, pagoniškąja, kaip ir ateistine, kultūra naudojamosi, siekiant realizuoti ekonomistinį mentalitetą ir besaikį visuomenės vartotojiškumą, kurio labiausiai reikia verslui. Tam siekiama palenkti ir švietimo sistemos antropologiją. Nustatyta, kad „pasitenkinimas klaidingu dievu Vakaruose reiškiasi vartotojiškumo (konsumerizmo) pavidalu. Vartotojiška kultūra energijos semiasi iš kūno ir psichikos poreikių. Jos gyvenimas sukasi apie tam tikras temas: jaunatvę, grožį, romantiką, erotinį patrauklumą, avantiūras, turta, pramogas ir ypač saviraišką. [...] Pagaminama naujų dalykų. Tie „nauji dalykai“ yra vartotojo stabas. Šio stabo evangelija: „Pirk!“ Kuo daugiau daiktų turėsi, tuo laimingesnis būsi“. Jo tikslas – pinigai, „kunigai“ – pardavėjai, o „pamokslininkai“ – reklamų skelbėjai“ (Paškus, 1998, p. 213–214). Apskritai populiarioji žiniasklaida, tarnaudama verslo, o ne asmenybės dvasinės raidos poreikiams, nesudaro palankios terpės pažinti ir puoselėti krikščioniškosios dorovinės pozicijos.

Vertindamas situaciją, kai žodis *Dievas* retai figūruoja šiuolaikinėje literatūroje, joje Dievą laikant beprasmiu ar jį tiesiog apeinant, rašytojas Jonas Juškaitis teigia: „Jeigu Dievas apeinamas, nereiškia, kad Dievo nėra. [...] Mūsų laikų ateizmą taikliai nusakė Juozas Girnius: Dievas pripažįstamas kaip kažkoks visatos valdovas, bet neišsileidžiamas į žmogaus gyvenimą. Taip Dievas pasidaro beprasmiškas“ (Juškaitis, 2002, p. 148).

Atsižvelgiant į pavyzdžio galią, tikslinga pažymėti, kad paprastai jokie literatūros veikalai negali atstoti krikščioniškąją dorovinę poziciją puoselėjančio žmogaus pavyzdžio. Jaunimui visada reikia moralinių autoritetų, kuriais pasitikėtų ir galėtų sekti natūraliai išsileisdami Dievą į savo gyvenimą. Problema, kad tų autoritetų nėra daug, gilina ir tai, jog šių laikų jaunuoliai, priklausydami vadinamajai Y (gimusiujų 1977–1994 metais) ir ypač Z (gimusiujų 1995–2012 metų) kartai (McCrindle, Wolfinger, 2010), nemato ir nenori moralinių autoritetų, kaip atitinkamos gyvenimo pavyzdžių.

Tam tikrais atvejais autoritetu Z kartai tampa asmuo, pateikęs vaikams ar jaunuoliams žinių, kurių jie negali surasti internete. Prognozuojama, kad šeima, kur sutinkami pirmieji gyvenimo autoritetai, kaip vertybė minėtai generacijai, pamažu patirs devalvaciją, daugiau dėmesio jie skirs karjerai ir materialinei gerovei; įvertinant jų hiperaktyvumą, emocines problemas, didesnį

konfliktiškumą, ateityje gali stiprėti tarpusavio konkurencija; naujoji karta, norėdama siekti savo tikslų, pasižymės agresyvesniu elgesiu su aplinkiniais; Z kartai dvasinės vertybės pamažu taps neaktualios (Сандомирский, 2011; Targamadžė, ir kt., 2015).

Šiuo atveju galimybę ugdytis krikščioniškąją dorovinę poziciją, tikėtina, didžiąja dalimi galėtų suteikti internetinė žiniasklaida, tokia kaip, pavyzdžiui, *bernardinai.lt*, kuri populiaria forma skelbia vertingos ir praktiškos krikščioniškosios laikysenos galimybes.

Jono Juškaičio, kaip filologo, požiūriu „Dievas tas pats per laikus, laikų atrandamas ir atrastas. Savo esybe nesikeičia ir žmogus, nuolat keisdamas savo išradimus. Kalbėdamas apie Dievo dvasią turiu galvoje Kristumi apsi-vilkusiojo dvasingumą. Labai miela Heideggerio mintis, kad mes vaikštome „žodžių dienoje“. Tikras stebuklas ir didžiausia Dievo dovana mums – kalba. Patirto, atrasto, sužinoto neįvardiję ir nepasakę – nieko nežinotume nei vieni apie kitus, nei apie viską. Žodžiais apsišviečiame, nes liktume aptemę. Žmonės ir Dievą nusako savo laiko žodžiais. Taip naujinasi kūryba“ (Juškaitis, 2002, p. 148–149).

Rašytojas atkreipia skaitytojo dėmesį į *žodį*, kuris minėtoje citatoje – labai sureikšminamas, o krikščionybėje apskritai užima ypatingą ir lemiamą vietą. Senojo Testamento pradžioje Dievas kuria pasaulį kalbėdamas, tardamas žodžius. Judaizmo priešistorėje Dievas per Mozę kreipiasi į savo išrinktąją tautą žodžiais – „Klausykis, Izraeli!“ (hebr. לארשי עמם – *šma Izrael*) (Išt 6, 4a). Krikščionybėje *žodis* įgyja svarbiausią reikšmę. Dogminėje konstitucijoje apie Dievo apreiškimą „Dei Verbum“ nurodoma: „Jėzus Kristus, kūnu tapęs Žodis, pasiūstas kaip „žmogus pas žmones“, „kalba Dievo žodžius“ (Jn 3, 34) ir atlieka išganymo darbą, kurį jam pavedė Tėvas (plg. Jn 5, 36; 17, 4)“ (DV, 4). Kristus kalba Dievo žodžius ir pats yra Žodis – Logos (gr. λόγος) (plg. Jn 1, 1).

Didaktiškai plėtojant *žodžio* reikšmę, galima teigti, kad apie Dievą kalba visa kūrinija. Kitaip tariant, Dievas žmogui kalba per kūriniją, gamtos dėsningą sąrangą, sutiktus tikinčiuosius, kurių žodžiai ir darbai kalba, liudija Kūrėją, nes „liudyti – tai perteikti tikėjimą žodžiais ir darbais“ (KBK, Nr. 2472). Žinoma, Dievo apreiškimą esmingai perteikia rašytinis Žodis – Šventasis Raštas, kuris interpretuojamas pasitelkus Tradiciją. Tačiau tam tikrus jo aspektus gali padėti aktualizuoti, kūrybiškai paryškinti, paaiškinti

autorių atsakingai parašyti grožinės literatūros žodžiai, nenukrypstant nuo Šventojo Rašto egzegezės teologinio turinio.

Reaguodamas į dažnus klausimus, ar religija tam tikra prasme nedidina nepasitikėjimo gyvenimu, ar „neužliūliuoja“ tarytum tuščiais pažadais, rašytojas Jonas Juškaitis įžvalgiai atsakė: „Lietuvoje dar niekada tiek daug nebuvo Šventojo Rašto ir tiek daug negyvenimo pagal Šventąjį Raštą. Tai vertybinė problema. Kam religinės vertybės nėra vertybės, tam ir gyvenimo nėra. Jeigu tikrai tikiu Dievą, tai Dievas man ir aukščiausia vertybė, ir pats nebėgu nuo gyvenimo, bet gyvenimą gyvenu kaip Dievo dovana, atsilaike-damas prieš visas nesąmones, kokių tik pakištų siautėjantis *žmogus be Dievo*. O pasaulyje netgi dangoraižiai sudrimba lyg šungrybiai“ (Juškaitis, 2002, p. 149–150).

Minima kiekybė – šiuo atveju yra problema. Šventojo Rašto knygų gali būti daug, bet kokybė – žmogaus išpažįstamos vertybės, kurios vienintelės jam pasako, ar Biblija – vertybė, tikėjimo šaltinis. Labai prasminga jauniems žmonėms sudaryti sąlygas paanalizuoti praktiškus, fundamentalius klausimus: ar Šventasis Raštas – vertybė, ar Dievas – vertybė, ar žmogaus gyvenimas ir pats žmogus – vertybė? Įsisąmoninti asmenybės visybiški poreikiai padeda suvokti vertybes, kurios galiausiai viską pagrindžia ir įprasmina. Šio pobūdžio klausimus kelianti populiariai parašyta krikščioniškoji grožinė literatūra galėtų praturtinti šių laikų jaunuosius pragmatikus.

Pastebima, kad jauni žmonės religiją dažnai sieja ne su dorovine pozicija, bet su terorizmu, nes teroro aktai, jų požiūriu, vyksta „Dievo vardu“. Litvakas, žydų rabinas Jonathan Sacks 2015 metais publikavo populiariai parašytą anglišką knygą „Ne Dievo vardu“ (angl. *Not in God's Name*), paneigiančią minėtą sąsają. Būtų labai naudinga, kad krikščionių rašytojai intelektualai parengtų lengvai skaitomų įžvalgių tekstų, inovatyviai pagrindžiančių santykio su Dievu ir tuo pačiu metu – su teroru negalimybę, patraukliai pristatydami religinio patyrimo pozityvą, tikėjimo džiaugsmą. Grožinė literatūra, nesudėtingos formos eseistika šiuo požiūriu teiktų palankių galimybių.

Kai literatūra nėra grožinė, bet apeliuojanti į aiškumą, pavyzdžiui, 2013 metais publikuota verstinė papildyta knyga „Katalikų balsas: kaip aiškiai pristatyti Bažnyčios poziciją“ (Ivereigh, Bružaitė, Malinauskas, 2013), kuri, nors joje ir pasitaiko paprastų gyvenimiškų pavyzdžių, vis dėlto yra teologinė, pakankamai sudėtinga ir labiau skirta besidominčiai intelektualiajai visuomenės daliai.

Rašytojas Jonas Juškaitis, atsakydamas į dažnai moderniaisiais laikais keliamą klausimą, ar tebeaktualus krikščioniškas tikrovės interpretavimo bei perteikimo būdas, teigia: „Jeigu poezija žmogų pakelia, tai joje esama pakeliančios galios. [...] Yra krikščioniškas heroizmas, kurio šiandien taip trūksta sulaukėjusiam mūsų krašte ir smukusioje mūsų poezijoje. Per šį dešimtmetį krikščioniškoji literatūra silpniausia, neskatinama. [...] Aleksys Churginas sakydavo, kad Henrikas Radauskas buvo netikintis, bet labai mėgo skaityti šv. Augustino „Išpažinimus“ ir vienas nucidavo dažnai patylėti į bažnyčias“ (Juškaitis, 2002, p. 150).

Dėl keliamo krikščionybės aktualumo šiais laikais klausimo, mokslo diskurse vyrauja dvi pagrindinės kryptys:

- *tradicinė* (konservatyvioji), kurioje branginamas krikščioniškosios kultūros vertybinis paveldas, garantuojantis visybišką asmenybės raidą ir padedantis empirinį žmogaus gyvenimą įprasmiti transcendentiniu lygmeniu;
- *progresyvioji* (kraštutinė liberali), kurioje į religiją žvelgiama kaip į atgyveną ir pasikliaujama išskirtinai technokratinės formos (bei šios pasaulėžiūros nulemtu) moksliniu pažinimu, civilizacijos pažangą suvokiant ekonomistinio verslo masteliu, vyraujant žmogų nuasmeninantioms utilitaristinėms bei hedonistinėms tendencijoms.

Vieną iš krikščioniškosios dorovinės pozicijos sklaidos galimybių teikia oficialiosios Bažnyčios atvirumas pažangai, pavyzdžiui, apbruotą Šventojo Rašto vertimas į šiuolaikinę lietuvių kalbą. Bažnyčios principas „Ecclesia semper reformanda est“ (Bažnyčia visada besireformuojanti) išliko iki šių laikų – ištikimai laikantis tradicijos, kaip *tikėjimo lobyno*, naujomis formomis atliepti nūdienos *pasaulio veidą*.

Drauge prie minėtos sklaidos labai prisidėtų profesionaliai, paprastai, patraukliai parašyta įsipareigojusių krikščionių rašytojų grožinė literatūra, ypač šiuo metu:

- kai, viena vertus, dvasinis alkis skatina jaunos žmonės skaityti versitinę – *maginę ar religijų sinkretizmu pasižyminčią* – fantastinę literatūrą;
- kita vertus, pastebėjus, kad, pavyzdžiui, *filosofija*, kuri paprastai laikoma labai sudėtinga, nesuprantama ir nereikalinga, talentingo rašytojo Josteino Gaarderio buvo sėkmingai priartinta prie eilinio skaityto

tojo (o skaitytojas – prie filosofijos klasikos), pirmą kartą publikavus 1995 metais Lietuvoje jo knygą „Sofijos pasaulis: romanas apie filosofijos istoriją“ (vėliau perleista dar tris kartus); lengvai parašyta detektyvinio romano žanro knyga tapo labai populiaru ir nejučia didelės skaitytojų masės tapo „filosofais“.

Svarstydamas, kaip atgaivinti krikščionišką kultūrą, rašytojas Jonas Juškaitis teigia: „Lietuva visą pusšimtį metų sovietizuota, o perestroikmečiu atiduota lietuviams. Tokie lietuviai su vakarietiška pramogų industrija ir *mirties kultūra* stojo prieš lietuvius. Nei Šalkauskio, nei Maceinos, nei Girniaus pastarajame dešimtmetyje neatsirado, nes katalikų intelektualai sužlugdyti kelioms generacijoms. Lietuvos krikščioniškas gyvenimas panašus į teatro sandėliu paverstą bažnyčią. Ji kruopščiai, ilgai, kantriai, rūpestingai pagal galimybes restauruojama, nebūtinai krikščionių. O dvasiinio krikščioniškojo darbo nebūdamas krikščionimi nepadarysi“ (Juškaitis, 2002, p. 152).

Vertingos rašytojo intelektualo įžvalgos skatina kiekvieną reflektuoti savo indėlį į krikščioniškosios dorovinės pozicijos stiprinimą, kai istorinė gyvenimo patirtis liudija esminę krikščioniškosios kultūros plėtros galimybę, būtent – sąžiningai, su meile atliekant savo pareigas neįmanoma nepatraukti kitų. Intelektualūs, krikščioniškajai kultūrai įsipareigoję rašytojai, būdami jautrūs ir stebėdami visuomenės kaitos tendencijas, gali veiksmingai prisidėti kuriant kilnią, bet paprastą formos grožinę literatūrą, skirtą asmenybės saviraidai bei tautos ateičiai.

Išvados

1. Rašytojo Jono Juškaičio religinės savimonės kelią sudaro septynios dimensijos, kurios, viena vertus, atskleidžia asmenybės krikščioniškosios dorovinės pozicijos raidos tendenciją, kita vertus, neišvengiamai įtraukia naujausių laikų Lietuvos istorijos egzistencinius likiminiuosius momentus. Turtingas krikščioniškosios dorovinės pozicijos liudijimas Lietuvos istorinių įvykių kontekste – natūraliai įdomus. Didaktiniu požiūriu patraukliai aptariamos rašytojo gyvenimo aplinkybės galioja kaip inovatyvus būdas ugdyti jaunų žmonių dorovines aspiracijas krikščioniškosios pasaulėžiūros visumoje.

2. Aptartos rašytojo išvalgos krikščioniškosios laikysenos galimybių atžvilgiu atskleidžia, kad rašytojai nėra abejingi religijai, tačiau jų požiūris į ją – labai skirtingas. Ypač svarbu atsilaikyti prieš žmogų nuasmeninančią šių laikų pagonybę, suvokti žodžio vertę ne tik kalbos, bet ir krikščioniškojo apreiškimo prasme. Tam galėtų tarnauti profesionaliai, paprastai ir patraukliai parašyta išpareigojusių krikščionių rašytojų grožinė literatūra.

Literatūra

- Beresnevičius, G. (2005). *Naujojo atgimimo išvakarėse*. Vilnius: Aidai.
- Bitinas, B. (2004). *Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
- Gaarder, J. (1995) *Sofijos pasaulis: romanas apie filosofijos istoriją*. Vilnius: Tyto alba.
- Ivereigh, A., Bružaitė, T., Malinauskas, V. (2013). *Katalikų balsas: kaip aiškiai pristatyti Bažnyčios poziciją*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- James, M. (2014). How to Forgive Yourself and Move on from the Past. *Psychology Today*. Prieiga internete: <https://www.psychologytoday.com> [žiūrėta 2017-09-20].
- Jonas Paulius II. (2000). *Enciklika „Fides et Ratio“*. Vilnius: Aidai.
- Jovaiša, L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika*. Vilnius: Agora.
- Jurevičius, A. (2004). Kankinystė ir tikėjimo liudijimas neatskiriami! *Naujasis židinys*, Nr. 4, p. 169–172.
- Juškaitis, J. (2002). Tikėjimas ir netikėjimas. *Tikėti ir rašyti: 21 šiuolaikinis lietuvių rašytojas apie tikėjimą, kūrybą ir save*. Sud. G. Mikelaitis. Vilnius: Aidai, p. 138–152.
- Kasparavičienė, V. (1999). Miestiečių altruizmo nuostatos. *Filosofija, sociologija*, Nr. 3, p. 15–24.
- Katalikų Bažnyčios Katekizmas*. (2012). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Kuzmickas, B. (2009). Neotomizmas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, T. 16. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, p. 261–262.
- Lietuvos rašytojų sąjunga*. (2017). Prieiga internete: <http://www.rasytojai.lt> [žiūrėta 2017-09-20].
- McCrindle, M., Wolfinger, E. (2010). *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generation*. Australia: University of New South Wales Press.
- Paškus, A. (1998). *Tikėjimo ir netikėjimo sąlytis šiandien*. Kaunas: Lietuvos katechetikos centro leidykla.
- Ratzinger, J. (2008). *Krikščionybės įvadas: paskaitos apie Apaštaly tikėjimo išpažinimą su nauja įžangine esė*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Religijotyros žodynas*. (1991). Sud. R. Petraitis. Vilnius: Mintis.
- Sacks, J. (2015). *Not in God's Name*. New York: Schocken Books.

- Šalkauskis, S. (1936). *Bendrieji pedagogikos pagrindai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Šventasis Raštas. *Senasis ir Naujasis Testamentas*. (2009). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Targamadzė, V. ir kt. (2015). *Naujoji (Z) karta – prarastoji ar neatrastoji?* Vilnius: Titnagas.
- Vasiliauskas, R. (2000). Vaiko dora – liaudies išmintyje. *Pedagogika*, Nr. 40, p. 48–55.
- Vatikano II Susirinkimo nutarimai*. (2001). Vilnius: Aidai.
- Voityla, K. (1993). *Priešais juvelyro parduotuvę*. Kaunas: Spindulys.
- Сандомирский, М. (2011). *Поколение Z: те, кто будет после*. Prieiga internete: <http://www.felicidad.ru> [žiūrėta 2017-09-24].

WRITER'S EXPERIENCE AS A DIDACTICAL PARADIGM BY WITNESSING THE CHRISTIAN MORAL ATTITUDE

Veronika Lileikienė, Saulius Lileikis

Summary

This article emphasizes the line of the Christian moral attitude in accordance with didactically significant and attractive insights of the writer Jonas Juskaitis, by positioning the Christian moral attitude and its presentation. The way of religious self-consciousness of the writer is discussed. Some of his ideas, associated with the possibilities of developing a Christian attitude, are revealed, taking into account the popular narrow approach to a human being, to the overall development of the personality, and higher education.

The type of the research is theoretical descriptive. The main research methods are analysis, interpretation and synthesis. The methodological principles of the research are: neotomism, which is the basis for the development of the moral attitude of the individual, i.e. the system of his/her moral experiences, aspirations and behavior; and the system of universal education that does not allow to deny personal value and dignity, bases the complex development of the personality and helps to abandon a narrow technocratic approach to the essence and purpose of human existence.

The way of religious self-consciousness of the writer Jonas Juskaitis is composed by seven dimensions. On the one hand, these dimensions reveal

the development tendency of the Christian moral attitude of the personality. On the other hand, they unavoidably include the existential moments of the contemporary Lithuanian history. The enriched witnessing of the Christian moral attitude according to the Lithuanian historical events is naturally interesting. The life circumstances of the writer, which are attractively discussed, are valid as the innovative way for the development of moral aspirations of young people in the context of the Christian worldview at the didactical level.

The discussed writer's insights, related to the possibilities of the Christian attitude, revealed that the writers are not indifferent concerning to religion but their approach to it is very different. It is especially important to resist to the modern paganism that depersonalizes a human being, to perceive the value of the word not only from the point of view of language but also of the Christian appearance. Professional, simple and attractive literature, namely literary fiction, written by engaged Christian writers, should serve for the mentioned important directions.